

Araştırma Makalesi/Research Article
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2020; 2(1): 35-55
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2020; 2(1): 35-55

GÜZ SANCISI ROMANINDA ÖTEKİLEŞTİRİLEMİYEN AZINLIKLAR

Yasemin ULUTÜRK SAKARYA*

ÖZ: Türk tarihi boyunca pek çok etnik gruba ev sahipliği yapmış olan bu topraklarda, Türkler dışında yaşayan gruplar, "azınlık" kavramı ile tanımlanmıştır. Bilhassa çok kimlikli bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti döneminde azınlık kavramı, etnik aidiyet bakımından değil dinî inanca bağlı, yani Müslüman ve gayrimüslim olarak yer alırken gayrimüslimler herhangi bir menfi tutum ile karşılaşmamış, kendisini "öteki" gibi hissetmemiştir. Lakin Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşanan siyasi olaylar, azınlık kavramında değişikliğe sebep olmuş; yalnızca Rum, Ermeni ve Yahudi halk, azınlıkları oluşturan etnik gruplar olarak görülmeye başlanmıştır. Azınlık halkın 'öteki' olarak konumlandırılması bu süreç ile ortaya çıkarken Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiştir. Türk tarihinde yaşanan bu ayrışma ise toplumun aynası olan edebiyata, özelde romana tezahür etmiş, azınlık halkı ele alan pek çok eserin neşredilmesine imkân sağlamıştır. O eserlerden biri de Yılmaz Karakoyunlu'nun *Güz Sancısı* adlı romanıdır.

1992 yılında kaleme alınan romanın oldukça geniş bir şahıs kadrosu bulunmaktadır. Yazar, Türkler kadar azınlık halktan olan kişilere de yer verdiği romanında, belirgin bir sınıfsal ayrım ortaya koymaktadır. Bu ayrım, azınlıkların sıradan meslekleri icra etmeleri ve

* Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, e-posta: yasemin.uluturk@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5755-5053

Geliş Tarihi (Received): 27.05.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 03.06.2020

düşkün kimseler olmaları; Türklerin ise üst düzey yönetici, onların yakınları ve zengin kimseler olarak tasnif edilmeleri şeklindedir. Yazarın azınlık kahramanları sıradan ve menfi bir hâl üzere tasvir etmesi, kendi bakış açısının neticesidir. Lakin bu bakış açısı ve yaklaşım neticesinde ortaya çıkan sınıf farklılığı ile roman boyunca azınlıkların toplumdan soyutlanarak ötekileştirilmesi beklenirken halkın bu farklılığı pek de önemsemediği görülür. Öyle ki halk, herhangi bir etnik kimlik yahut inanç ayırt etmeksizin birbirine yardım etmekte, destek olmakta, belirli bir dayanışma ve düzen içerisinde yaşamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada *Güz Sancısı* romanında var olan söz konusu çelişki ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çelişki, Azınlık, Öteki, Bakış Açısı, *Güz Sancısı*.

MINORITIES THAT CANNOT BE MARGINALIZED IN THE "GÜZ SANCISI" NOVEL

ABSTRACT: In these lands, which have hosted many ethnic groups throughout Turkish history, groups living outside the Turks are defined by the concept of "minority". In the period of the Ottoman State, which has a multi-identity structure in particular, the concept of minority was not related to ethnicity, but religious belief, that is, as a Muslim and non-Muslim, non-Muslims did not encounter any negative attitudes, and did not feel like other. However, the political events in the last period of the Ottoman State caused a change in the concept of minority; only Greek, Armenian and Jewish people started to be seen as ethnic groups that make up minorities. While the positioning of the minority people as "other" emerged with this process, it continued after the proclamation of the Republic. This separation in Turkish history, on the other hand, has manifested in literature, in particular, in novels, and has allowed the publication of many works addressing the minority people. One of those works is Yılmaz Karakoyunlu's novel "*Güz Sancısı*".

The novel, which was written in 1992, has a very large character staff. The author reveals a distinct class distinction in his novel, which includes people from the minority as well as the Turks. This distinction is that minorities perform ordinary professions and in poverty; The Turks are classified as senior managers, their relatives and rich people. The author's portrayal of minority heroes as ordinary and negative is the result of his own perspective. However, with the difference in class resulting from this point of view and approach, minorities are expected to be marginalized by abstraction from the society throughout the novel, while the equivalence of the said difference in public is limited. So much so that the public helps, supports and tries to live in a certain solidarity and order regardless of any ethnic identity or belief. In this study, it will be tried to reveal the contradiction in the "*Güz Sancısı*" novel.

Keywords: Contradiction, Minority, Other, Perspective, *Güz Sancısı*.

Giriş

Devletlerin nüfus hareketlilikleri ve meydana gelen savaşlar neticesinde vuku bulan sınır değişiklikleri, "azınlık" kavramının ortaya çıkmasına sebep olur. İlk defa 16. yüzyılda dinî inanç bağlamında kullanılan bu kavram, 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali'nin ardından "ulus" kavramı ile ilişkilendirilir.

Devletlerin ve milletlerin atilerini yakından ilgilendiren bu kavram ile ilgili çeşitli kişi ve kuruluşlar değişik tanımlar yapmıştır; lakin bakış açılarının farklılığı, tek ve ortak bir tanımlamanın yapılmasına engel olmuştur. Kavram ile ilgili en önemli tariflerden biri, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'e aittir. *Sözlük*'te "1. Bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar, ekalliyet, çoğunluk karşıtı. 2. Bir ülkede egemen ulusa göre ayrı soydan ve sayıca az olan topluluk, ekalliyet" (1998: 184) şeklinde tanımlanan bu kavram, bir nevi genelin içinde yer alan bir alt grubu temsilen varlık bulur. "Bu gibi alt gruplar aslî olarak farklı ve hakim gruba 'ait olmayan' olarak kabul edilirler. Bu nedenle onlar kültürel yaşama tam olarak katılımdan bilinçli veya bilinçsiz olarak dışlanırlar" (Türkdoğan, 1999: 22). Bu dışlanmaya geçmeden önce uzun süre "millet sistemi" ile yönetilmiş olan Osmanlı Devleti dönemindeki azınlıkların durumuna değinmek elzemdir.

Bir imparatorluk olan Osmanlı, pek çok farklı etnik ve dinî alt grubun teşekkülünden oluşan bir devlettir. Bu grupların birbirinden ayrılması ise İslam hukuku ile yönetilen devletin İslam akaidine göre aldığı kararlar neticesinde gerçekleşmiştir. Buna göre etnik kimlikleri düşünülmezsizin bütün Müslümanlar, "İslam milleti" paydası altında toplanarak birinci sınıf tebaa olarak kabul edilirken gayrimüslimler, mezheplerine bağlı ikinci sınıf tebaa olarak toplumdaki yerlerini almışlardır (Oran, 2004: 36-37). Burada dikkat edilmesi gereken husus ise "millet" kavramının 20. yüzyıla kadar "ümme" anlamında kullanılmış olmasıdır. Zira farklı etnik gruplarda yer

alan kişileri tek çatı altında toplayabilmek o dönemde ancak dinî mensubiyet ile mümkün olmuştur.

Söz konusu olan 'millet sistemi' Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başladığı ve güç kaybettiği döneme kadar herhangi bir sorun oluşturmadan uygulanır; fakat 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali ile ortaya çıkan "milliyetçilik" akımı, tüm dünyayı tesir altında bıraktığı gibi Osmanlı Devleti'ni de oldukça fazla etkiler. Bu İhtilâl ile birlikte birçok etnik grubu topraklarında barındıran Osmanlı Devleti'nde "azınlık" olarak kabul edilen gayrimüslimler, mensup oldukları gruplar nezdinde kendi "ulus devlet"lerini kurmak için faaliyetlere başlarlar. Bu ayaklanmalar neticesinde 1812 yılında Sırp lar özerklik, 1830 yılında ise Yunanistan bağımsızlık elde eder. Söz konusu ayaklanmaların devam etmesi ihtimalinin önüne geçmek için ise 1839 yılında Tanzimat Fermanı ilan edilir (Kaptan, 2002: 23-24).

Ferman ile birlikte "millet sistemi"nden vazgeçilir ve gayrimüslim halka pek çok hak tanınarak onların hukuk karşısında Müslümanlar ile eşit olmaları sağlanırken azınlık statüsünden uzaklaşmalarının da önü açılmış olur. Bu haklar içerisinde dikkati çekenlerden biri, gayrimüslimlerin de devletin üst düzey görevlerine gelebilmeleridir. Bu ve buna benzer hukuki imtiyaz sağlanan gayrimüslimler, yaşanan çeşitli siyasi olaylar neticesinde hem öz benliklerini daha kuvvetli hissetmeye hem de Batılı devletlerin kışkırtmaları ile bağımsızlıkları için mücadele etmeye daha güçlü bir şekilde devam eder. Bu mücadele neticesinde Osmanlı Devleti'nin tebaası olarak yaşayan Rum, Ermeni, Yahudi, Katolik ve Protestan gibi etkili azınlıklar, söz konusu kışkırtmalarla devletin siyasi çöküşüne girdiği dönemde ayrılıkçı ve yıkıcı faaliyetlerine başlar. Kışkırtmacı Batılı güçler ise Birinci Dünya Savaşı'nın devletin yıkılması için en etkili silah olacağı kanaatindedir. Savaş esnasında pek çok cephede topraklarını savunmak durumunda kalan Osmanlı Devleti, kendi tebaası olan azınlıkların bir kısmının düşman güçleri ile iş birliği yapması neticesinde zor duruma düşer (Yalman, 1970: 328-329).

Bu sıralarda Anadolu topraklarında yükselen millî bir ruh ortaya çıkar. Anadolu'da başlayan bu direniş neticesinde azınlıkların her türlü talebi şiddetle reddedilir; fakat savaşın neticelenmesi ile imzalanan Lozan Barış Antlaşması, azınlık sorununu körükleyen önemli vakalardan biri olur. Öyle ki söz konusu millî mücadeleyle ortaya çıkan Misak-ı Millî maddelerince azınlıklar gayrimüslim olarak kabul edilirken Batılı devletler Lozan antlaşma metninde kullanılacak olan azınlık kavramının "genel" bir ifade olarak yer alması ısrarında bulunur. Toplantıya katılan Türk heyeti ise zorlu müzakereler neticesinde "Müslüman olmayan azınlıklar" ifadesinin kullanılması talebini kabul ettirir ve antlaşma metninde "azınlık" yerine bu ifadeye yer verilir (Oran, 2002: 222). Azınlık olarak kabul edilen gruplar Rum, Ermeni ve Yahudilerdir. Diğer gruplar ise Müslüman oldukları için azınlık statüsünde yer almazlar.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ise mecliste azınlıklar ile ilgili pek çok tartışma söz konusu olur. Bu tartışmalarda kimi vekiller azınlık sorununun ortadan kalkması için mübadelenin gerekli olduğunu savunurken kimileri bu uygulamanın yanlış olacağı kanaatindedir. Buna rağmen hemfikir oldukları bir konu vardır ki o da azınlıkların ülkeye zarar verme eğilimlerinin olmasına dair düşünceleridir (Okutan, 2004: 154). Bu düşüncenin temelinde ise azınlıkların daha önce Osmanlı Devleti'ne karşı gerçekleştirmiş oldukları olumsuz tutum ve davranışlar yatmaktadır. Nitekim Rumlar, bağımsızlıkları için ayaklanan Yunanistan'ı desteklemiş, Ermeniler ise Ruslar ile iş birliği yapmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında azınlıklara karşı bakış açısı böyle iken, gerçekleştirilen uygulamalarla "ulus devlet" olma yolunda adımlar atılmaya başlanır. Bu adımlardan bazıları 1923 mübadelesi ve ekonominin millîleştirilmesi için 1942 yılında uygulanan varlık vergisidir. Böylece *"kozmpolit imparatorluktan sıyrılan Türkiye, Osmanlıcılığa karşı Türk milliyetçiliğine dayandığı ölçüde, etnik öğelerini bir arada tutmasının tek yolu olan*

çoğulculuğu" (Belge, 2011: 258) reddetmiştir. Daha önce zikredilen "dışlanma" konumu / durumu ise bu reddediş ile doğrudan ilişkilidir. Zira yeni Türk devletinin kendi politikası doğrultusunda gerçekleştirmiş olduğu söz konusu uygulamalar ile azınlık kavramı "öteki" ile bağdaştırılırken azınlıkların ötekileştirilerek toplumun dışına itildiğini / dışlandığını söylemek mümkündür.

"Azınlık" ile "öteki" kavramlarının sosyal bir problem olarak gündeme taşınması ise daha önce zikredildiği gibi, Fransız İhtilali'ne dayanmaktadır. Nitekim Osmanlı Devleti'nde var olan millet kavramında İslam dinine mensup olanlar ile olmayanlar arasında belirgin bir ayrım / ötekileştirme söz konusu olmamasına rağmen, İhtilâl ile birlikte gayrimüslimlerde "öteki"leşme arzusunun zuhur ettiği görülmektedir. Arzu diyoruz; zira gerçekleştirdikleri aykırı eylem ve ayaklanmalar, devletin tebaası olmaktan uzaklaşmak istediklerine yani öteki olmak istediklerine dair bir işaret olarak kabul edilebilir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ise azınlıklara farklı bir bakış açısı ile yaklaşmakta, Osmanlı Devleti döneminde gösterilen müsamahadan kaçınılmakta ve "öteki" kavramı yüksek sesle dile getirilmeye başlanmaktadır. Burada yer alan farklılaşma ise bizden olmayan / bizim dışımızda kalan anlamında kullanılmaktadır. Peki, "biz" denilen topluluk kimdir? Ya da kimlerden oluşmaktadır? İşte bu sorular ile bir süre boğuşan Yahya Kemal'e cevap olarak Camile Julian'ın "Fransız toprağı bin yıl içinde Fransız milletini yarattı." sözünün verilmesi gibi (Kabaklı, 2008: 495), "biz"i oluşturanların etnik aidiyet ile belirlenmesinin yeni Türk devletinin azınlıklara dair bakış açısının temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

"Biz"in ortaya çıkmasından önce var olan "ben"lik kavramı ise söz konusu olan aidiyetin "tekillik" boyutundaki karşılığıdır. Kişi kendisinin varlığını toplum nezdinde benimsedikten sonra "ben"liğini bir kenara

bırakarak "biz" olma yolunda adımlar atmaya başlar. Böyle bir durumda ise artık "ben" in farklılıkları yoktur, "biz" in farklılıkları vardır. Neticede kendi benliğinden sıyrılarak kendisini toplumla bir olarak kabul eden kişi için artık yalnızca "biz" ve "öteki" vardır. Toplumun kendi bünyesinde var olan farklı kişileri "öteki" olarak nitelendirmesi ise "bizin dışında" kalmasıyla ortaya çıkmaktadır. Burada sadece toplumdan tecrit edilen kişilerin "öteki" olarak adlandırılmadığını, aynı zamanda farklı şekillerde topluma müdahil olan "öteki"lerin de var olduğunu unutmamak gerekir. Tıpkı Jean Baudrillard'ın *Kötülüğün Şeffaflığı* adlı eserinde 'öteki' olanı şöyle tarif ettiği gibi:

"Kendi irademiz yoktur ve öteki kendi irademiz uyarınca yüz yüze geldiğimiz şey asla değildir. Öteki, dışarıdan gelenin zorla girişidir, dışarıdan gelenin eksen etrafında dönüşüdür, yabancılik yoluyla baştan çıkarıcı iltir ve yabancılığın aktarımıdır" (1995: 155).

Güz Sancısı'nda Azınlık ve Öteki

Çeşitli sebeplerden dolayı toplumda zuhur eden "öteki" bakış açısı, sanat ve edebiyata da yansımış, farklı üsluplar ile kendisini somutlaştırma imkânı bulmuştur. Edebiyatta, bilhassa romanda kendisine fazlaca yer bulan bu kavramın özünde, onu yaratan kişinin yani yazarının dış dünyaya ait olduğu gerçeği yatmaktadır. *"Roman kişilerini yaratan da, anlatan da aynı kimse"* (Forster, 1985: 96) ise yazarın içinde bulunduğu dünya, onun dışarıda gördüklerini "öteki" olarak konumlandırmasına sebep olmaktadır. Öyle ki kurguladığı dünya her ne kadar tarihî bir zemine otursa da yazar, ancak kendi kahramanlarını yaratmakta ve onlara "bizlik" ya da "ötekilik" payesi biçmektedir. Yazarın "öteki" olarak kabul ettiği kişiler ise kimi zaman kendi gibi düşünmeyen biriyken kimi zaman da farklı dine ya da etnik gruba mensup kişiler yani azınlık gruplar olabilmektedir. Bu bağlamda, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren azınlık ve öteki kavramlarının birbiriyle örtüştüğü görülen pek çok edebî eserin kaleme alındığı bilinmektedir. *"Bu romanların ortak özelliği tüm sorunları, biz-onlar ya da Doğu-*

Batı kutupluluğu içinde ele almalarıdır" (Gündüz, 2011: 438). Ayrıca bu tür romanların yazarları, genellikle azınlıkları öteki olarak tasvir ederken romanda yer alan farklı etnik grupların birbirleri ile olan iletişimlerini de olumsuz bir hava ile betimlemektedir. Bu doğrultuda ele alacağımız yazar, Yılmaz Karakoyunlu'dur. Velut bir yazar olan Yılmaz Karakoyunlu (Necatigil, 2004: 241), eserlerinde sıklıkla azınlık olan kahramanlara yer vererek detaylı tasvirler ile onları kendi bakış açısı doğrultusunda resmeder.

"*Bir hikâyeyi anlatmanın beş milyon şekli vardır*" (Stevick, 1988: 83). Öyleyse Yılmaz Karakoyunlu'nun eserlerine yansıtılmış olduğu bakış açısı, okuyucunun itibari dünyaya onun penceresinden bakmasına vesile olmaktadır. Zira "*eserin ilk kelimesinden itibaren itibarî dünyada olup biten her şeyi kulağımıza fısıldayan odur. O, hikâyesini istediği gibi sunma / anlatma ruhsatına sahiptir. (...) Bu noktada anlatıcının sahip olduğu sosyal, siyasî, kültürel, estetik kimlik; eserin itibarî dünyasındaki yeri, durumu ve imkânları son derece önem kazanmaktadır. (...) Anlatıcının sahip olduğu imkân, yetenek, tercih, zevk, kültür, onun hikâyesini şu veya bu biçim ve nitelikte anlatmasında mutlak manada belirleyici olacaktır*" (Çetişli, 2016: 103).

Bakış açısı denilen mefhum, "*roman ya da hikâyede olayların okuyucuya kimin gözünden ve ağzından ulaştığı sorusuyla ilgili bir kavramdır*" (Aytür, 1977: 38). Yılmaz Karakoyunlu'nun inceleme konumuz olan *Güz Sancısı* romanının ise yazar-anlatıcı, yani hâkim bakış açısı ile kaleme alınmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla roman boyunca okuyucu ile paylaşılan fikir ve tah33liller, yazarın sözünü emanet ettiği anlatıcıya yani yazarın kendisine aittir denilebilir.

1992 yılında neşredilen *Güz Sancısı* romanı, 6 / 7 Eylül olaylarının yaşandığı 1955 yılını zaman dilimi olarak ele alır. Olay örgüsünü oluşturan bu olaylar ile ilgili bakış açısı ise yazarın şahıs kadrosunda tercih ettiği kişilerin tahlil ve yorumlarında ortaya çıkar. Öyle ki roman kahramanları etnik grup olarak son derece çeşitli ve kalabalıktır. Romanda tercih edilen

mekânın İstanbul olması ise etnik kimlik bakımından zengin olan şehrin şahıs kadrosu ile bütünleşmesini sağlamaktadır. Örneğin romanın ana kahramanlarından olan Behçet, Türk; Ester ise Yahudi'dir.

Behçet dışında romanda yer alan diğer Türk kahramanlar şöyledir: Hacı Kâmil Efendi, Birecikli İhsan, Adnan Menderes, Kürt Nihat, Fatmatüz Zehra Hanım, Mardinli hukuk talebesi, Celal Sahir Bey, Cemil Sati Bey, Himmet Bey, Emirdağlı Şerif Efendi, Suzan Hanım, Nemika, Harika Hanım, Cahide Hanım, Mithat Perin, Ali İpar, Haluk Recai Bey, İzzet Akçal, Fatin Rüştü Bey, Reşide Hanım, Osman Şevki Bey, Fahrettin Kerim, Fuat Köprülü, Celal Yardımcı, Muhsin Ertuğrul, Gönül Yazar, Namık Gedik ve Celal Bayar'dır.

Ester dışında romanda yer alan azınlık kahramanlar ise şöyledir: Babaanne, Ester'in annesi, Madam Rhea, Madam Katerina, Köse Yorgi, Madam Laszlo, Madam Atina, Kasap Zaven, Manav Tanaş, Bakkal Agop, Kunduracı Mihran, İğneci Armenak, Gazete bayii Agop, Madam Rhea'nın kocası Aleks, İnci Pastanesi sahibi Barba, Milletvekilleri Salamon Adato, Zahar Taver ve Aleksandır Hacopulos'tur.

"Günümüzde 'karakter' terimi bir bireyin zihinsel ve ahlâkî nitelikleri anlamına gel[mektedir]" (Eagleton, 2015: 59). Dolayısıyla azınlık ve Türk kahramanlara bakıldığında dikkati çeken birkaç husus söz konusu olmaktadır. Onlardan ilki; romanda, kurgu kişiler kadar gerçek kişilere de oldukça fazla yer verilmiş olmasıdır. Romanın 1955 yılı tarihî zemini üzerine inşa edildiği göz önüne alındığında, bu durum son derece normal karşılanmalıdır.

Diğer husus, romanda yer alan Türk kahramanların büyük bir kısmının o dönemin üst düzey yöneticilerinden, ailelerinden ya da onlara yakın olan zengin kişilerden; azınlık kahramanların ise Lozan Antlaşması ile azınlık olarak kabul edilen Yahudi, Rum ve Ermeni etnik kimliklerine sahip olan gayrimüslim kişilerden oluşmasıdır. Bu kişilerden azınlık

milletvekilleri dışında kalanların kasap, manav, iğneci, gazeteci, kunduracı gibi sıradan meslekleri icra etmeleri ve kadınlardan bir kısmının da hayat kadınlığını meslek edinmiş olmaları, hayli dikkat çekici bir detaydır. Nitekim yazarın yabancı kahramanları, düşük gelir sahibi veya düşkün kimseler olarak tasvir etmesini toplumda Türk ve azınlık kahramanlar arasında bir sınıf farklılığı oluşturma amacıyla hatta söz konusu durumdan dolayı azınlıkların toplum dışına itilmek suretiyle ötekileştirildiğini somutlaştırmaya çalışmasına bağlamak mümkündür.

Bir başka deyişle, roman kahramanları arasında etnik kimliklerin gözetilerek mesleki olarak böyle bir statü ayırımına tabi tutulup kategorize edilmiş olmaları, elbette ki -daha önce zikredildiği gibi- yazarın bakış açısı ile ilgilidir. Öyle ki yazar, azınlıkları, dönemin hükûmetinin siyasi politikaları ile değerlendirmekte, toplumda bir ayrışmanın var olduğunu âdeta kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu uğraş ile roman boyunca azınlık kahramanlarından bir kısmını menfi olarak tasvir etmeyi, bilhassa kadınların düşük ahlaklı kimseler olduğu imajını sergilemeyi tercih eden yazarın bu tutumunun sebebinin geçmişte aramak gerekmektedir. "*Nitekim Cumhuriyet öncesinde yazılan romanlarda azınlıklar özellikle Rumlar, Osmanlı tebaası olarak görüldüklerinden dolayı onlara biraz ılımlı / olumlu olarak yaklaşmış, ama Cumhuriyet Dönemi romanlarında bu ılımlı bakış yerini Kurtuluş Savaşı'nda -Birinci Dünya Savaşı ve Balkan Savaşı da dahil- yaşanan Yunan isyanlarının / saldırılarının / istilasının da etkisiyle yerini etnik bir sorun olarak düşmanlığa bırakmıştır*" (Gündüz, 2011: 438). Dolayısıyla söz konusu tarihî sürecin gerçek hayattaki azınlıklara olan bakış açısının şekillenmesinde oldukça etkili olması, itibari bir âlem olan kurmaca dünyaya da tezahür etmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Sözelimi roman kahramanlarından olan Ester, Yahudi bir hayat kadınıdır. Babaanne, gençliğinde revülerde striptiz yapan, yaşı ilerleyince torunu olan Ester'i bu yola iterek para kazanmaya çalışan bir kadındır.

Madam Rhea, Behçet'in oturduğu dairenin sahibi olan orta yaşlı bir Rum kadındır. Eşi ölünce, Behçet'in babası olan Hacı Kâmil Efendi'ye göz koyar. Sık sık oğlunu ziyarete gelen Hacı Kâmil Efendi'ye birkaç defa birliktelik teklif eder. Her defasında reddedilir; fakat en sonunda bu durumu Behçet'e itiraf eder ve "*Eğer Hacı Kâmil Efendi bir daha gelirse, kimsenin gözünün yaşına bakmadan koynuna girerim*" (Karakoyunlu, 2009: 29) diyerek düşüncesini ifşa eder. Madam Atina ise randevu evi işleten "*...Tataola'dan getirdiği kıvrak Rum kızlarında, kendi ırkının mükemmel hususiyetini pazarlayan*" (Karakoyunlu, 2009: 64) başka bir Rum kadındır. Bir diğer olumsuz tasvir edilen kişi ise Manav Tanaş'tır. Türklerden hoşlanmayan Tanaş, Behçet'in kendisinden "*yaptığı alışverişlerden yüklü kâr etmek için küçük kurnazlıklar göster[ir]*" (Karakoyunlu, 2009: 63-64). Behçet ile Tanaş'ın şu diyalogundan onun güvenilir biri olmadığı anlaşılmaktadır:

-Hesabınıza yazayım Behçet Bey; hepsini toptan alırsınız...

-Hayır! Ödeyeceğim.

-Ne fark eder ki Doktor?

-Size güvenmiyorum Mösyö Tanaş...

-Buna açıklıslılık değil, düpedüz hakaret derler Behçet Bey.

-Haklısın Mösyö Tanaş. İsterseniz sepetinizi geri alabilirsiniz.

-Estağfurullah Paşam..." (Karakoyunlu, 2009: 64)

Ayrıca Behçet'in evini arayan Fatimetüz Zehra Hanım'ın Manav Tanaş ile konuşması sırasında "*Manav Tanaş'ın, biraz zalim, biraz alaycı sözleri[nin] yaşlı kadını bir bıçak gibi keskinleştir[mesi]*" (Karakoyunlu, 2009: 142), Tanaş'ın güvenilir biri olmasının yanında, zalim ve ukala biri olduğunu da yazarın yorumlarında ortaya çıkarmaktadır.

Örneklere olduğu gibi halkın olumsuz bir hâl üzere tasvir edilmesinden başka, azınlık milletvekilleri ile ilgili de çeşitli menfi söylemler söz konusudur. Onlardan biri, Celal Bey ile Salamon Adato arasında gerçekleşen konuşmada, tüm azınlıkları kapsayan bir genellemeden

bahsedilmesi şeklinde zuhur olur. Lakin bu bahis diyalogda değil, yazarın Celal Bey'in ruhsal tasvirini gerçekleştirdiği satırlarda görülmektedir. Şöyle ki, yaşanan siyasi gelişmeler ve Başvekil Adnan Menderes'in dikkat çekici söylemleri, azınlık milletvekillerinin endişelenmesine sebep olur. Bu durumun mahiyetini öğrenmek için Celal Bey ile görüşen Salamon Adato, Celal Bey'den istediği yanıtı almak için bir süre bekler. Celal Bey ise ona izahat yapacak durumda değildir. Ne dese, Salamon Adato'yu ikna edemeyeceğini bilmektedir. Zira "*karşısındaki adam, İstanbul azınlık ahlakını yakından tanımış bir küll yutmaz[dır]*" (Karakoyunlu, 2009: 96). Burada hem Salamon Adato kurnaz biri olarak yansıtılmış hem de İstanbul'da yaşayan azınlıkların ahlakı ile ilgili olumsuz bir hissiyat oluşturulmaya çalışılmıştır.

Azınlık kahramanların görüldüğü gibi menfi bir konumlandırmaya tabi tutularak ötekileşmeye doğru itilmesine sebep olan bir başka yaklaşım ise dönemin üst düzey yöneticilerinin azınlık halk ile ilgili yaptıkları sert söylemlerde ortaya çıkmaktadır. Sözelimi bir eylül günü mecliste konuşma yapan Demokrat Parti lideri ve Başvekil olan Adnan Menderes, konuşması ile sadece mecliste bulunanları değil tüm halkı tedirgin eder. "*Menderes kürsüde asabi tavırlar içinde adeta kükre[r ve] 'Türkiye'yi bir avuç insandan ibaret Osmanlı kalıntısı sananlar, yakında günlerini görecektir. (...) Hiç kimse, beş yüz yıllık müsamahanın bir gün kükremeyeceğinden emin olamaz...*" (Karakoyunlu, 2009: 95) diyerek âdeta azınlıklara karşı bir meydan okuma içine girer. Menderes'in bu tavrı sonrasında çıkan gazeteler ise son derece açık bir şekilde azınlık karşıtlığını desteklemektedir. O gazetelerden birini eline alan Salamon Adato gazete manşetini görünce şaşırır. Manşet şöyledir: "*Menderes Ağzlarının Payını Verdi...*" (Karakoyunlu, 2009: 99)

Netice itibariyle burada zikredilen azınlık karşıtı tasvir, tahlil, ayrılıkçı söylem ve tutumların hem yazarın hem de dönemin yöneticilerinin bakış açıları ile ilgili olduğu unutulmamalıdır. Nitekim yazarın roman kahramanları arasında oluşturduğu Türk-azınlık, zengin-fakir, üst düzey-alt

düzey, ahlaki-gayriahlaki gibi farklılıkların, toplum nezdinde karşılığı son derece sınırlıdır. Yani halk, bu gibi bağları ikincil olarak görmekte, dil, din ve gelenek farklılıklarını göz ardı ederek birbirine yaklaşmakta, toplumsal bir düzen ve dayanışma içerisinde yaşamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla bu durum, romanda dikkati çeken bir başka husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözgelimi roman, Demokrat Parti'nin İstanbul'da düzenlemiş olduğu bir sünnet merasimi ile başlar. Merasime yerli-azınlık ayırt etmeksizin bütün halk katılır. "*Sünnet kervanını alkışlayan çevre insanları, caddeyi doldurmuştu[r]. Renk renk elbiseleri, yağlı genç yüzleri, ayrı ayrı dilleriyle canlı bir kalabalık, ortak kültürün hamurunu yoğur[maktadır] (...) Doğu ve Batı kültürününün tam kaynaşmadan, fakat birbirini zorlamadan birlikte sürdürdüğü bu müsamaha sahnesi*" (Karakoyunlu, 2009: 13-14) ise ortak kültürün meydana getirilmesinde her bireyin önemli olduğu ve kültürler arası etkileşimin yanında, farklı kültüre gösterilen saygının da toplumda var olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Ortak kültürün yanında inanç ve kaderin de bu topraklarda beraber oluştuğunu ortaya koyan örnek ise Madam Rhea'nın kendi inancı ile İslam inancını tek bir anlayış ve histe bütünleştirdiğini anlattığı cümlelerde görülmektedir. Rum asıllı olan Madam Rhea, Ester ile sohbeti esnasında Behçet'in babası Konyalı Derviş Hacı Kâmil Efendi'nin kendisini götürdüğü mekânlardan bahsederken Eyüpsultan'da bulunan Bahariye Mevlevihanesi'ni de zikreder. Oraya gittiği vakit hissettiği duyguları şöyle anlatır:

"-Ben bu gururu Eyüp'te, Bahariye'de hissettim... Tam kavrayamadığımız bir teslimiyet idrakiyle, amacını anlayamadığımız isyanı bir arada görmek mümkündür. Bahariye Mevlevîhanesi'nin avlusuna kadar girdim. Her anında bir başka nefes, bir başka mızrap sedasıyla ürpermişim. Bir de dönüp kendi gönül sahama bakınca, zevk ve vicdan yoluyla bütünleştiğim tek bir varlığın

parçası olduğumu hissettim. İslam'ın vahdet dediği şey budur işte..."
(Karakoyunlu, 2009: 102)

Kültürün ve inancın birlikte hemhâl olduğu ve aynı kaynaktan beslendiğini gösteren ifadeler ise halkın yaşadığı ev ve mahalle özelinde somutlaşmakta, inancın her insanda farklı tezahür etmesine rağmen hiçbirinin bir diğerinden farklı olmadığı, türbenin de kilisenin de aynı amaca hizmet ettiği şu cümleler ile açıkça ortaya konulmaktadır:

"Azınlık mahallelerinde Müslüman evleri, bir halvoethaneye benzer. Tevekkül, tecelli, hulul orada her duygunun, her düşüncenin, hatta her eşyanın dokusuna işlemiştir. Burada nurun rengi yoktur; aksettiği her aynada bir başka çehreye bürünür. Bazen bir kemalin eşiğine, bazen bir visalin ehline benzer..."

İnsanlar, kendi halinden çok başkalarıyla meşgul olmayı bir hayat tarzına dönüştürmüş, her cihete yönelecek bir vahdet terbiyesi kazanmıştır. Günahların yargılanmasından bıkmış bu terbiyenin ilhamında, zan ve tahmin değil, sadece çare aranır. İster türbelerde, ister kilise mihraplarında olsun, yakılan her mumun duasında, mahallenin ortak kaderi eritilir"
(Karakoyunlu, 2009: 99-100).

Benzer bir tasvire ise Salamon Adato'nun katıldığı bir cenaze merasiminde, cenazenin kabristana doğru götürüldüğü sokağın anlatımında rastlanmaktadır:

"(...) Bu sokağın kaderi, flütle çalınmış bir hicaz peşrevesine benzerdi. Her dinden, her imandan insanın kendini biraz şeytan, biraz ermiş göstermeye meraklandığı akşam fasıllarındaki ortak ahlâkın seslerini taşıyordu"
(Karakoyunlu, 2009: 110).

Alıntıda yer alan flüt, Batı'yı; hicaz peşrev ise Doğu kültürünü temsil etmektedir. Doğu ve Batı kültürünün musiki alanında sentezlenerek İstanbul'da bulunan bir sokağın tarif edilmesinde kullanılması, ortak kültürün somutlaşması adına oldukça manidardır.

Aynı zamanda burada vefat eden kişinin bir Türk, cenazeye katılan kişilerden birisinin de Yahudi Salamon Adato olması, kültürler arası iletişimin var olduğunu gösteren bir başka örnek olarak karşımıza çıkar. Bu kişi, 1942 yılında dönemin hükûmeti tarafından uygulanan varlık vergisinden kurtulması için Salamon Adato'nun yakın bir akrabasını kendi evinde saklamış ve Salamon Adato'nun da siyasete girmesine vesile olmuştur. Bir Türk'ün Yahudi birine göstermiş olduğu bu yakınlık ve yardım, halk arasında var olan bir yardımlaşma ve dayanışmayı işaret etmektedir. Ayrıca çeşitli meslekleri icra eden halkın birbirinden etnik farklılık ayırt etmeksizin alışveriş yapması, birbiri ile sohbet etmesi ve birbirini koruyup kollaması da düzen içinde bir dayanışmanın var olduğunu göstermektedir. Örneğin romanda sıklıkla ismi zikredilen Madam Rhea dışarı çıktığı bir gün önce Osmanlı Bankası'na uğrar, sonra Hachette'ten *Burda* mecmuasını alır, Foto Süreyya'nın vitrinini seyrederek, köprüyü geçtikten sonra Nimet Tuhafiye Mağazası'na gidip alışveriş yapar, mağazanın sahibi olan Nimet'le Hacı Recep'e gidip su muhallebisi yer (Karakoyunlu, 2009: 112-113).

Rum bir kadının Türklere ait olan dükkânlardan alışveriş yapması, hatta dükkânlardan birinin sahibesi ile başka bir Türk'ün dükkânına gidip orada tatlı yemesi, toplumda kendiliğinden meydana gelmiş olan düzeni somutlaştırmakta, bu düzenin aslında bir dayanışma neticesinde ortaya çıktığını göstermektedir. Sözgelimi roman kahramanlarından Balkan lokantasının şefi olan Emirdağlı Şerif Efendi, annesinin vefat haberini alır. Ve o üzüntü ile kendisini içkiye verir. Gecenin ilerleyen saatlerinde bulunduğu mekândan çıkarak sarhoş bir hâlde sokakta dolaşmaya başlar. Onu gören Köse Yorgi, Emirdağlı olduğunu anlar ve hemen yanına giderek onu eve götürmek istediğini söyler. Zira "*mahalle esnafından birini düşkün durumda görmek, meslek ahlâkına karşı işlenmiş ayıp[tır]*" (Karakoyunlu, 2009: 148). Yorgi, Emirdağlı'nın annesini kaybettiği için içtiğini öğrenince üzülür

ve onu kendi dükkânına taşır. Arkadaşı Galatasaraylı Konstantin'e durumu anlattıktan sonra onu evine götürmek için harekete geçerken "*Hadi be Konstantin! Çabuk ol... Sabah temizleriz. Emirdağlı'yı kaçırmayalım. Anası ölmüş garibin...*" (Karakoyunlu, 2009: 149) diyerek karşısındaki kişiye insani bir bakış açısı ile yaklaştığını ve yardımlaşma duygusunun etnik grup gözetmediğini ispat eder.

Yorgi ile Konstantin'in bu çabası esnasında ne yaptığını bilmeden oradan uzaklaşan Emirdağlı, randevu evi işleten Madam Atina'nın evinin önüne gelir ve kapıyı yumruklar. Apartmanın kapıcısı olan Nihat ve oğlu, önce onu uyarır, gitmediğini görünce de şiddete başvurarak göğsünü tekmelemeye, hayalarına vurmaya başlar. Bu sırada sokaktan geçmekte olan Madam Rhea ile Behçet, Madam'ın Emirdağlı'yı görmesi ve Bahçet'i uyarması ile arabalarını durdurur ve Emirdağlı'yı arabaya alır. Madam, Emirdağlı'ya vuranlara "*Eli kırılacaklar. Hiç insafları yok mu bunların?*" (Karakoyunlu, 2009: 151) diyerek beddua etmeye başlar ve onu kendi evine götürür. O gece orada kalan Emirdağlı, uyandığında göğsünde tülbende sarılmış ezilmiş bir et parçası olduğunu görür ve geceyi hatırlayarak utançtan başını kaldırıp da Madam'ın yüzüne bakamaz. Madam'ın gösterdiği şefkat karşısında hayrete düşer ve uzanıp elini öpmek ister. Bu esnada aralarında geçen şu konuşma, -Yorgi ile olduğu gibi- insani değerlerin her türlü sıfat ve kimlikten üstün olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

"-Allah senden razı olsun Madam!

-Git şimdi evine yat, uyu... Ben akşama sana çorba getiririm.

-Afyon'a gidiyorum Madam! Dönünce ben de sana kaymak getiririm.

(...) Masanın üzerinde cüzdanı vardı. Açtı, desteden birazını sayıp uzattı:

-Yola gidiyorsun; ihtiyacın olabilir...

Emirdağlı işte o zaman çözüldü:

-*Bak Madam! Böğrüm şimdi ağrımaya başladı işte...*" (Karakoyunlu, 2009: 160-161)

Kahramanları arasında Emirdağlı'nın bulunduğu bir başka durum ise 6/7 Eylül olaylarının patlak vermesinin ardından gerçekleşir. Yaşanan olumsuz havanın sonrasında vuku bulan yağma ve şiddet eylemleri sırasında sokakta bulunan Emirdağlı, kıyıda köşeden bir yol bulup dükkânına gitmeye çalışırken İnci pastanesinin önünde İhtiyar Barba'yı görür. Barba, bütün gücünü tüketmiş ve dükkânının önünde yüzü gözü kan içinde yığılıp kalmıştır. Onu bu hâlde bırakmayan Emirdağlı, dükkânın içine çeker ve "*Burada kal Barba! Dışarıda ezerler seni...*" (Karakoyunlu, 2009: 199) diyerek ona yardımcı olur. Ardından kendi dükkânına doğru gitmek için tekrar sokağa yöneldiğinde Yorgi'nin bir köşeye çekilip dövüldüğünü fark eder. Bu sefer de ona yardıma koşan Emirdağlı, yakaladıklarına gözü dönmüş bir şekilde vurmaya başlar ve Yorgi'yi kurtarır. Kendi dükkânına geldiğinde ise her yerin yağmalandığını, vitrinin tuzla buz olduğunu görür ve bir köşeye çekilip ağlayacak gibi olduğu anda yağmacıların apartmanlara yönelmekle ilgili yaptıkları konuşmayı işitir. Bunun üzere eline geçirdiği satırla apar topar Madam Rhea'nın apartmanına koşar ve Madam'ın kapısı kırılmış olan evine girdiğinde onu hayli hırpalanmış, elbiseleri yırtılmış ve darp edilmiş bir hâlde bulur. Yanında bulunan Hacı Kâmil Efendi'nin saldırganlar ile boğuşmaya devam ettiğini görünce kendisi de eline ilk geçen saldırganı yakalar ve pencereye götürerek boynunu dışarı uzatır. Orada bulunan diğer saldırganları, yakaladığı kişinin boynunu kesip aşağıya atmakla tehdit eder. Bunun üzere saldırganlar oradan uzaklaşır. Madam Rhea, saldırganların ardından koşarak Emirdağlı'ya sarılır ve ağlamaya başlar. Onu bir koltuğa oturtturarak satırı eline veren Emirdağlı, kim gelirse vurması telkininde bulunur. Madam sakinleştiğinde ise ona daha önce vermiş olduğu kaymak sözü aklına gelir ve tebessümle "*Bu sabah döndüm.*"

Sana kaymak şekeri getirdim..." (Karakoyunlu, 2009: 201) diyerek Madam'ın gerginliğini bir nebze de olsa almaya çalışır.

Burada önce Yorgi'nin ve Madam Rhea'nın Emirdağlı'yı, sonra da Emirdağlı'nın İhtiyar Barba ve Yorgi'yi, daha sonra da Kâmil Efendi ile birlikte Madam Rhea'yı koruması, kollaması ve düştükleri zor durumlarda birbirlerine yardımcı olmaları, aynı mahallede yaşayan azınlık ve Türk halkın birbirine olan destek, yardımlaşma ve dayanışmasını göstermektedir.

Bir başka yardımlaşma örneğine ise Fatimetüz Zehra Hanım ile Manav Tanaş arasında rastlanmaktadır. Yağmacıların dükkânları ve evleri tarumar ettikleri o günlerde Manav Tanaş da yaşanan trajediden kendisini kurtaramaz. Dükkânına saldıran yağmacılar, kepenkleri kırdıktan sonra vitrin camını aşağı indirir, tezgâhtaki meyve ve sebzeleri talan ederler. Kasaya yöneldiklerinde para bulamayınca bir köşeye sinen Tanaş'ı görürler ve paranın nerede olduğunu öğrenmek için darp etmeye başlarlar. İçlerinden biri hızını alamaz ve eline geçirdiği bir makasla onu sünnet etmek ister. Bu sırada kendi dükkânında saldırganlar tarafından dövülüp sandalyeye bağlanmış olan İğneci Armenak'ı kurtarmaya çalışan Fatimetüz Zehra Hanım, Armenak'ın iplerini çözdükten sonra Manav Tanaş'a da zarar vereceklerini düşünerek Tanaş'ın dükkânına gider. Saldırganların onu sünnet etmek üzere olduklarını görünce elindeki makas ile onları tehdit eder ve Tanaş'ı kurtarır. Daha önce kendisine iyi davranmayan birine yardım eden Fatimetüz Zehra Hanım, "*Bu dayak sana yeter, efendi. Paranı aldım. Yarın ortalık sakinleşince getiririm. Hatırladın mı? Bir gün sana söyleyecek bir çift sözüm var demiştim. Şimdi söylüyorum: Sen utanmaz birisin... Ama dersini böyle almamalydın..."* (Karakoyunlu, 2009: 205) diyerek kötü niyetli biri olduğunu düşündüğü kişiye dahi merhametli davranıp yardımseverliğini âdeta ispat eder.

Fatimetüz Zehra Hanım'ın yardım ettiği bir başka kişi ise Madam Katerina'dır. Saldırganların uğramadıkları kapı, yağmalamadıkları dükkân

bulunmazken Madam Katerina'nın dükkânında her şey yerli yerindedir. Bu durumu gören Behçet, şaşkınlığını gizleyemez ve sebebini sorar. Madam ise dükkânın temizlik işlerini yapan Fatımetüz Zehra Hanım'ın dükkânını koruduğunu, sopalarla dükkânı tarumar etmek için gelenlere karşı eline aldığı iri halkalı bir zincir ile karşılık verdiğini, saatlerce dükkânın kapısında durup beklediğini anlatır ve ona duyduğu minneti şöyle dile getirir:

"Biliyor musun Zehra, eğer babam senin kadar cesur olabilseydi, biz şimdi Rusya'da olurduk. Bolşeviklerin daha ismini duyar duymaz yola çıkmıştık..."
(Karakoyunlu, 2009: 213)

Behçet ise Madam Katerina'nın iyi olduğunu görünce sokağa yönelir ve sevdiği kadın olan Ester'i bulmaya çalışır. Sokaklardan birinde, gözü dönmüş kişilerin bir kadına saldırdığını gören Behçet, kadını kurtarmak için yanlarına gittiğinde onun Ester olduğunu fark eder. Sokakta bulunan yağmalanmış bir dükkândan eline geçirdiği şamdanı alarak adamlara vurmaya başlar. Bu sırada aralarından kurtulan Ester ise sevgi ile baktığı Bahçet'e *"Sen ne güzel adamsın Behçet! Seni hiç unutmuyacağım..."* (Karakoyunlu, 2009: 208) diyerek kaçıp gider.

Netice itibariyle Türklerin azınlık halka, azınlıkların ise Türklere yardım ettikleri, içlerinde buldukları durum her ne olursa olsun birbirlerine merhamet ile yaklaştıkları, etnik kimliği önemsizleştirerek "öteki" değil hep birlikte "biz" olmaya çalıştıkları görülmektedir. Yazarın ötekileştirmeye çalıştığı azınlıklar ise bu birlik ile "ötekileştirilemeyen" azınlıklar olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Sonuç

Öteki, toplumdan topluma, dünden bugüne değişmekte olan bir kavramdır. Genellikle kendi gibi olmayana ya da düşünmeyeni tarif ederken kullanılan bu kavram, Osmanlı Devleti döneminde uzun bir süre Müslüman-gayrimüslim tebaa ayırımında görülmüştür. Toplumsal sınıflandırmadaki mevcut olan bu yaklaşımda, öteki olarak kabul edilen

gayrimüslimlere menfi bir tutum sergilenmezken Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşanan gelişmelerin tesiri ile azınlık ve etnik kimlik kavramı üzerinden bir ötekileşme/ötekileştirme ortaya çıkmıştır. Bu durum neticesinde azınlık olarak kabul edilen etnik gruplara bakış değişmeye başlamış, bu değişim Cumhuriyet ile birlikte yeni Türk devletinde de kendisini son derece fazla hissettirmiştir. Toplumda var olan söz konusu ayrışmanın edebiyata, özelde romana tesiri ise yazarının bakış açısı doğrultusunda tezahür etmektedir.

Bu bağlamda ele aldığımız *Güz Sancısı* adlı romanda, Türk kadar azınlık kahramana da yer veren yazar, onları çeşitli şekillerde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma, azınlık kahramanların sıradan meslek sahipleri ya da düşkün insanlardan oluşması ve menfi bir bakış açısı ile tasvir edilmiş olmaları ile ortaya konulmuştur. Böyle bir tasnif neticesinde halk arasında kutuplaşmanın oluşması beklenirken meydana getirilen bu sınıflandırmanın toplum nezdinde karşılık bulmadığı, halkın etnik kimlikleri bir kenara bırakarak yardımlaşma, dayanışma ve düzen içerisinde yaşamaya çalışmış olduğunu gösteren örnekler ile somutlaşmaktadır. Azınlıkların söz konusu değerlendirmeler ve tasvirler ile ötekileştirilmeye çalışıldığı; fakat "ötekileştirilemediği" görülen romanda, aynı zamanda toplumsal bir yakınlığın varlığına da nişane olan bu örnekler, yazarın kendi içerisinde çelişkiye düştüğüne işaret eder. Bu çelişki ile birlikte yazar okuyucuyu yalnızlığa terk etmiş ve azınlıklara bakış açısının menfi / müspet olma durumunu muallakta bırakmıştır. Söz konusu belirsizlikte ise okuyucu, kendi kanaatini kendisi belirleyecektir.

Kaynakça

- AYTÜR, Ünal (1977), *Henry James ve Roman Sanatı*, Ankara: DTCF Yayınları.
BAUDRİLLARD, Jean (1995), *Kötülüğün Şeffaflığı*, Emel Abora, Işık Ergüden (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
BELGE, Murat (2011), *Tarihten Güncelliğe*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- ÇETİŞLİ, İsmail (2016), *Metin Tahlillerine Giriş 2*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- EAGLETON, Terry (2015), *Edebiyat Nasıl Okunur*, Elif Ersavcı (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- FORSTER, Edward Morgan (1985), *Roman Sanatı*, Ünal Aytür (Çev.), İstanbul: Adam Yayınları.
- GÜNDÜZ, Osman (2011), "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (s. 399-544), Ankara: Grafiker Yayınları.
- KABAKLI, Ahmet (2008), *Türk Edebiyatı*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- KAPTAN, Eyüp (2002), *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*, İstanbul: Harp Akademileri Yayınları.
- KARAKOYUNLU, Yılmaz (2009), *Güz Sancısı*, İstanbul: Doğan Kitap.
- NECATİGİL, Behçet (2004), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- OKUTAN, M. Çağatay (2004), *Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ORAN, Baskın (2002), *Türk Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ORAN, Baskın (2004), *Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- STEVÍCK, Philip (1988), *Roman Teorisi*, Sevim Kantarcıoğlu. (Çev.), Ankara: GÜ Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1998), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1999), *Etnik Sosyoloji*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- YALMAN, Ahmed Emin (1970), *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, İstanbul: Rey Yayınları.